

ПАВЛО МИТРОФАНОВИЧ УСТИМЕНКО

(до 60-річчя вченого)

8 лютого 2013 року виповнилося 60 років від дня народження відомого вченого в галузі геоботаніки, фітоценології, фітосозології та лісознавства, провідного наукового співробітника відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України, доктора біологічних наук Павла Митрофановича Устименка.

Павло Митрофанович Устименко народився в м. Ходжейлі Каракалпаської Автономної Республіки Узбецької РСР (нині — Узбекистан), куди з України були направлені на роботу його батьки як молоді спеціалісти. У 1960 році родина Устименків повернулася на Батьківщину. Дитячі та юнацькі роки ювіляра проходили серед мальовничої природи Поліського краю, на Волині. У 1970 році Павло закінчив загальноосвітню школу в Ковелі й того ж року розпочав навчання на лісогосподарському факультеті Української сільськогосподарської академії. Після закінчення навчання (1975) Павла Митрофановича направили в Крим на Сакську лісомеліоративну дільницю помічником її начальника, а наступного року перевели в Управління зеленого господарства міста Києва на посаду майстра зеленого будівництва. У 1979 році Павла Митрофановича запросили до Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного, де він зайнявся науковою діяльністю та затвердив тему кандидатської

дисертації. Його науковим керівником був видатний геоботанік і лісознавець академік АН УРСР (нині — Національної АН України), доктор біологічних наук, професор Юрій Романович Шеляг-Сосонко, який фактично сформував наукові погляди молодого дослідника. 1987 року Павло Митрофанович захистив кандидатську дисертацію «Рослинність і флористичні особливості Мезинського національного природного парку та його функціональне зонування», в якій дав цілісне уявлення про рослинний покрив унікальної території, багатой пам'ятками стародавньої культури, й обґрунтував необхідність вживання відповідних заходів щодо її збереження.

Останніми роками П.М. Устименко брав участь у створенні схеми регіональної екомережі степової зони України та анотованого переліку її структурних елементів міжнародного, національного та регіонального рівнів. Він довів, що для оптимального функціонування екомережі за надзвичайно високого ступеня антропопресії, характерної для цього регіону, стратегічним напрямком природоохоронної діяльності має стати відновлення втрачених елементів, зокрема степових і лісових екосистем.

Значний обсяг наукових досліджень здійснив учений в Українських Карпатах. Зокрема, Павло Митрофанович встановив фітоценотичну різноманітність долини р. Тиси та її приток у межах України, визначив раритетний фітоценофонд цієї території і розробив методичні рекомендації з невиснажливого використання рослинності долини. Він дослідив також рослинний покрив Національного природного парку «Синевир». Спільно з С.Ю. Поповичем склав перший список флори його території і дав геоботанічну характеристику рослинності. Вчений разом з іншими науковцями Інституту ботаніки та НПП довів, що ділянки букових лісів парку, за визначеними критеріями оцінки, структурою, таксаційними показниками, спонтанною динамікою та іншими ознаками, мають чітко виявлений пралісовий характер. Для моніторингу резерватних сукцесій Павло Митрофанович склав карти рослинності окремих територій Карпатського біосферного заповідника, національних природних парків «Синевир», «Вижницький», «Мезинський» та інших природно-заповідних об'єктів.

Багато уваги вчений приділяє дослідженню дендрософитів України. Спільно зі співробітниками

© Ю.Р. ШЕЛЯГ-СОСОНКО, Д.В. ДУБИНА, С.М. ЗИМАН,
Б.Є. ЯКУБЕНКО, 2013

кафедри ботаніки і декоративного садівництва та фітодизайну він опублікував монографії «Дендрозологічний каталог природно-заповідного фонду Лісостепу України» й «Заповідна дендрозоофлора Лісостепу України» з метою їх збереження та охорони. Через два роки (1989) П.М. Устименко обійняв посаду наукового, а в 1995 році — старшого наукового співробітника. 2007 року Павло Митрофанович став провідним науковим співробітником. Упродовж цього періоду він був відповідальним виконавцем багатьох науково-дослідних тем, а деякі з них очолював. Здійснюючи ці дослідження, Павло Митрофанович з'ясував структуру синтаксономічної різноманітності рослинності України та проаналізував її з позицій фітосозологічної цінності на зонально-регіональній основі, що дало йому змогу розробити методику інтегральної синфітосозологічної оцінки фітоценофону, а також створити його класифікацію. На базі проведених досліджень П.М. Устименко вперше встановив фітоценофонд природних регіонів України та здійснив його кількісну созологічну оцінку. Отримані результати викладені в монографії вченого «Раритетний фітоценофонд України» (2007) і його докторській дисертації «Фітоценотаксономічна різноманітність України: фітосозологія, методологія, аналіз та прикладні аспекти», захищеній у 2005 році.

Павло Митрофанович — визнаний вітчизняний фахівець із фітоценології, фітосозології та лісознавства. Зокрема, він розробив матричний метод інтегральної синфітосозологічної оцінки фітоценофону, який дає змогу на основі вибраних діагностичних ознак фітоценозу та з урахуванням рангового коефіцієнта їхньої вартості одержувати кількісну оцінку ценотичного багатства рослинного покриву. Цей підхід став теоретичною основою для виявлення раритетних угруповань, котрі потребують охорони, й був застосований для оцінки, як уже зазначалося, раритетного фітоценофону України. П.М. Устименко встановив, що найвищими ступенями національної та регіональної раритетності відзначається рослинність Українських Карпат і Гірського Криму.

Павло Митрофанович є одним із основних авторів «Зеленої книги України» — державного документа, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних і тих, що перебувають під загрозою зникнення, а також типових природних рослинних угруповань, котрі підлягають охороні.

Павло Митрофанович — член спеціалізованих учених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій Інституту ботаніки та Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Він також є членом науково-технічної ради Мезинського національного природного парку та редакційної колегії видання серії «Природно-заповідний фонд. Рослинний світ».

П.М. Устименко опублікував близько 140 наукових праць (особистих і у співавторстві), серед яких — 12 монографій. Він вимогливий і водночас турботливий науковий керівник, який готує молодих науковців. Під його керівництвом захищена одна кандидатська дисертація. Протягом багатьох років він читав різні курси лекцій з геоботаніки та фітосозології на кафедрі ботаніки Навчально-наукового інституту рослинництва, екології та біотехнології Національного університету біоресурсів і природокористування.

Павло Митрофанович є надзвичайно скромною людиною. Він закоханий у природу, понад усе любить подорожувати, в експедиціях — надзвичайно працьовитий і невибагливий у побуті. Він — патріот України, і свій патріотизм виявляє повсякчас гідно й чесно. П.М. Устименко щирий і доброзичливий до друзів, колег, знайомих. У стосунках із людьми йому властиві тактовність і прагнення до порозуміння. Павлу Митрофановичу притаманні надзвичайна працелюбність, неабияка працездатність, високий професіоналізм та організованість. У свій ювілей він, як завжди, сповнений сил і енергії, має багато творчих планів і задумів.

Бажаємо ювілярові міцного здоров'я, успіхів, багаторічної плідної праці, нових наукових досягнень і здібних учнів!

*Ю.Р. ШЕЛЯГ-СОСОНКО, Д.В. ДУБИНА,
С.М. ЗИМАН, Б.Є. ЯКУБЕНКО*